

ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: НОВІ ВИМІРИ У ВОЄННИЙ ЧАС

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції

ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: НОВІ ВИМІРИ У ВОЄННИЙ ЧАС

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 16 травня 2025 року

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»

ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: НОВІ ВИМІРИ У ВОЄННИЙ ЧАС

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 16 травня 2025 року

Том 1

Одеса
2025

УДК 005.332.2(4):316.42(477)“364”“20”(062.552)
Є 24

*Рекомендовано до друку вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 8 від 16.05.2025 р.)*

За загальною редакцією **С. В. Ківалова**

Є 24 **Європейські орієнтири розвитку України: нові виміри у воєнний час** : у 2 т. : матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. (Одеса, 16 травня 2025 р.) / за заг. ред. С. В. Ківалова. – Одеса : Фенікс, 2025. – Т. 1. – 772 с.
ISBN 978-617-8430-61-0

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Європейські орієнтири України: нові виміри у воєнний час» містять результати наукових досліджень і практичних напрацювань вчених, фахівців і військовослужбовців, здійснені в умовах повномасштабної війни. У збірнику представлено як теоретичні, так і емпіричні дослідження у галузях філософії, загальної теорії держави і права, історії права, сучасних соціально-політичних процесів, соціології та психології.

Особливу увагу приділено аналізу загроз національній безпеці в конституційному, міжнародному та європейському правовому контекстах, а також питанням трудового, соціального, земельного, аграрного та екологічного права. Окремі розділи присвячено функціонуванню економіки та підприємництва в умовах євроінтеграції.

У збірнику також розглянуто проблематику цифрової трансформації, захисту інформації та кібербезпеки в умовах воєнного часу, методику викладання іноземних мов, перекладознавство, лінгвістику і журналістику. Висвітлено наукові здобутки в адміністративному, фінансовому, морському та митному праві, реформуванні судової системи, діяльності прокуратури, правоохоронних органів та адвокатури. Окремо проаналізовано питання кримінального права, кримінального процесу, кримінології, криміналістики, судової експертизи, медико-психологічного забезпечення правосуддя, а також аспекти цивільного, сімейного, господарського права, інтелектуальної власності та патентного судочинства. Розглянуто також актуальні питання діяльності бібліотек у закладах вищої освіти та фізичної підготовки здобувачів вищої освіти.

Збірник адресовано науковцям, викладачам, здобувачам вищої освіти, а також практикам у галузях права, економіки, соціології, політології, психології, філології, журналістики та кібербезпеки.

УДК 005.332.2(4):316.42(477)“364”“20”(062.552)

Відповідальний за випуск **М. Р. Аракелян**

ISBN 978-617-8430-61-0

© НУ «Одеська юридична академія, 2025
© Автори статей, 2025

Кулі-Іванченко Ксенія Костянтинівна РОЗВИТОК ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ТА ЙОГО ІНСТИТУТІВ ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ НАПРЯМОК КОНЦЕПЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ ДЕРЖАВИ.	183
Волкова Дарія Євгенівна КРАЩІ ПРАКТИКИ ЄС ЩОДО ВПРОВАДЖЕННЯ ЛЮДИНОЦЕНТРИСТСЬКОГО ПІДХОДУ В ДІЯЛЬНІСТЬ РЕЛІГІЙНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ	186
Панасюк Віта Миколаївна ЕФЕКТИВНІСТЬ ПРАВОВИХ СТИМУЛІВ ТА ОБМЕЖЕНЬ В ПРОЦЕСІ СТАНОВЛЕННЯ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВОПОРЯДКУ	188
Животовська Ірина Юрійівна ЗАКОНОДАВЧЕ РЕГУЛЮВАННЯ МІЖЦЕРКОВНИХ ВІДНОСИН У ВИМІРІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ	191
Батан Юрій Дмитрович ПРАВО НА НАЦІОНАЛЬНУ БЕЗПЕКУ ЯК КОЛЕКТИВНЕ ПРАВО	195
Ігнатова Анастасія Сергіївна ОБМЕЖЕННЯ ПРАВ НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ: КОНСТИТУЦІЙНІ МЕЖІ	199
Козирь Дмитро Валерійович ЛОКАЛЬНА ДЕМОКРАТІЯ В УМОВАХ ВІЙНИ В УКРАЇНІ	203
Матковський Микита Сергійович ПРАВО ДОСТУПУ ДО ІНФОРМАЦІЇ ЯК КОНСТИТУЦІЙНА ГАРАНТІЯ В ДЕМОКРАТИЧНІЙ ДЕРЖАВІ	207
Бугасенко Каріна Вікторівна ДО ПИТАНЬ ЩОДО ТЕОРЕТИЧНОГО ОБҐРУНТУВАННЯ ВИОКРЕМЛЕННЯ ПРАВОВИХ ЦИКЛІВ.	209

СЕКЦІЯ 5. МІЖНАРОДНЕ ПРАВО ТА БЕЗПЕКА, ПРАВА ЛЮДИНИ Й МІЖНАРОДНО-ПРАВОВА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ У ХХІ СТОЛІТТІ

Беҳруз Хашматулла МІЖНАРОДНЕ ПРАВО ПЕРЕД ОБЛИЧЧЯМ СУЧАСНИХ ГЕОПІЛІТИЧНИХ ВИКЛИКІВ.	212
Аракелян Мінас Рамзесович ЕФЕКТИВНІСТЬ МІЖНАРОДНИХ МЕХАНІЗМІВ ЗАХИСТУ ПРАВ БІЖЕНЦІВ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ГЕОПІЛІТИЧНИХ ВИКЛИКІВ.	215
Сурілова Олена Олексіївна СПІЛЬНА ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА ТА ПОЛІТИКА БЕЗПЕКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ.	217
Акіменко Юлія Юрійівна ДИФЕРЕНЦІЙОВАНА ЕКОНОМІЧНА ІНТЕГРАЦІЯ ЄС ЯК СКЛАДОВА ACQUIS ВНУТРІШНЬОГО РИНКУ ЄС	221
Белогубова Оксана Олександрівна ТОРГОВЕЛЬНА ДИПЛОМАТІЯ ЄС У КОНТЕКСТІ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА РОСІЄЮ	223
Грушко Мальвіна Валеріївна, Димов Кирило Борисович ПРОПОРЦІЙНІСТЬ І РОЗРІЗНЕННЯ У ПРАКТИЦІ ВЕДЕННЯ БОЙОВИХ ДІЙ: МІЖНАРОДНО- ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ РОСІЙСЬКИХ АТАК НА ЦИВІЛЬНУ ІНФРАСТРУКТУРУ	225
Дронов Владислав Юрійович РОЛЬ НАЦІОНАЛЬНИХ РЕГУЛЯТОРІВ В СФЕРІ МЕДІА В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА КОМУНІКАЦІЮ: НАЦІОНАЛЬНИЙ ТА МІЖНАРОДНИЙ АСПЕКТ	228
Каненберг-Сандул Оксана Костянтинівна ПОРУШЕННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ЦІЛІСНОСТІ ТА СУВЕРЕНІТЕТУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ	230

конання міжнародних зобов'язань, що зумовлює погіршення умов для біженців. Крім того, зменшення фінансових ресурсів у країнах, що приймають біженців, обмежує їхні можливості для забезпечення належних умов проживання та інтеграції. Різниця в підходах до захисту прав біженців в різних регіонах світу також додає складності до загальної ситуації.

Підсумовуючи, потрібно зазначити, що для ефективного захисту прав біженців у світі необхідно посилювати міжнародну співпрацю, зберігати та розвивати механізми гуманітарної допомоги, а також не допускати політичних чи економічних змін, які можуть зашкодити правам осіб, що шукають притулок. Тільки в умовах стабільності, координації та взаємної підтримки міжнародних акторів можна забезпечити ефективний захист прав біженців навіть у найскладніших геополітичних умовах.

Список використаних джерел:

1. Конвенція ООН про статус біженців 1951 року. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_011#Text
2. Загальна декларація прав людини 1948 року. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015?find=1&text
3. Деякі питання визнання гуманітарною допомогою товарів в умовах воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів України від 20 вересня 2024 р. № 1092. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1092-2024-п#Text>

Ключові слова: права людини, права біженців, внутрішньо переміщені особи, гуманітарна допомога, Організація Об'єднаних Націй, Рада Безпеки ООН, Європейський Союз, Рада Європи, судові інституції, політична нестабільність, економічні труднощі.

Keywords: human rights, refugee rights, internally displaced persons, humanitarian aid, United Nations, UN Security Council, European Union, Council of Europe, judicial institutions, political instability, economic hardship.

Сурілова Олена Олексіївна

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
професор кафедри міжнародного та європейського права,
доктор юридичних наук, професор*

СПІЛЬНА ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА ТА ПОЛІТИКА БЕЗПЕКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ

Спільна політика безпеки та оборони (СПБО) дозволяє Союзу відігравати провідну роль у зміцненні міжнародної безпеки, миротворчих операціях та запобіганні конфліктам. Це невід'ємна частина комплексного підходу ЄС до врегулювання кризових ситуацій із використанням цивільних і військових засобів.

Фахівці дедалі частіше обговорюють набір викликів, як внутрішніх, так і системних, які заважають ЄС сформулювати та впровадити амбітну Програму безпеки ЄС[1]. Незважаючи на поступове інституційне вдосконалення протягом останніх десятиліть, включаючи посилення позиції Верховного представника із закордонних справ і політики безпеки та віце-президента Комісії та створення Європейської служби зовнішніх дій, ЄС залишався недостатньо оснащеним для забезпечення повного спектру зовнішньої політики та політики безпеки. Так, у більшості питань зовнішньої політики Союз приймає рішення одностайно. Однак постійна чинність правила одностайності в більшості рішень щодо зовнішньої політики, а також інституційні недоліки та брак ресурсів не є однією з багатьох проблем ЄС у розробці узгодженої та ефективної зовнішньої та безпекової політики. Іншим фактором є те, що конфлікти та кризи, які ЄС прагне вирішити, стають дедалі складнішими через фрагментацію державної влади та регіонального управління.

Європейський Союз дедалі більше формулює та реалізує зовнішню політику та політику безпеки в умовах геополітичних змін, нового позиціонування США на міжнародній арені, а також внутрішнього протистояння, регіональної фрагментації та багатополярної конкуренції. Хоча такі виклики можуть перешкодити ЄС прийняти амбітну зовнішню політику та політику безпеки, ЄС та його країни-члени розробили способи пом'якшення їх впливу.

ЄС як міжнародний гравець охоплює всі виміри безпеки. Прагнення ЄС забезпечити безпеку у всеосяжний спосіб створює виклики на політико-стратегічному рівні, на рівні оперативного та політичного планування та в повсякденній реалізації. Безпека не є просто питанням балансу сил, можливостей і застосування сили, але проблема, яка пов'язана з і способом сприйняття загрози та рівнем політичної комунікації.

Європейський Союз, як антикризовий менеджер та гарант безпеки відмінний від інших подібних учасників, зокрема НАТО і ООН. На відміну від цих організацій, ЄС та його держави-члени мають широкий спектр політичних, оперативних, дипломатичних, економічних та структурних інструментів для управління кризами та конфліктами. ЄС застосовує комплексний підхід до безпеки. Цей підхід викладений в Європейській Стратегії безпеки, яка підкреслює необхідність протидії кожній загрозі, базується на оцінці ризику за допомогою всього комплексу інструментів та характеризується як «золотий стандарт» у справах міжнародної безпеки [2].

Оцінка ризиків розглядається фахівцями в контексті сек'юритизації, яка розуміється як процес, під час якого певне питання, явище або актор політизується і сприймається окремими державами, групою держав або іншими міжнародними гравцями як загроза їхній безпеці[3,164].

Перевага підходу сек'юритизації полягає в тому, що він залучає категорію «екзистенціальної загрози», де «екзистенціальна» не обмежується загрозою людському існуванню, але залежить від особливостей актора, про якого йдеться. У

політичному секторі ЄС може опинитися під загрозою існування через події, які підривають інтеграційний телос.

В сучасності такими подіями є агресія РФ проти України та «трампізація» безпекової політики США, які знаменують історичний поворотний момент у міжнародних відносинах. Безпеку більше не можна сприймати як належне, зазначає президентка Єврокомісії У. фон дер Ляен. ЄС має інвестувати в оборону, зміцнювати можливості та застосовувати комплексний підхід до безпеки. Ми вживаємо рішучих дій, представляючи дорожню карту «Готовності 2030» зі збільшенням витрат на оборону. Ці заходи мають на меті підтримку України, а також нагальне довгострокове зміцнення безпеки та оборони Європи в цілому[4]. В цих умовах Союз змушений збільшити внесок у власний захист розширювати свою здатність діяти в питаннях безпеки.

Детермінантами комплексного підходу мають бути: політичний консенсус; узгодженість дій між державами-членами; можливості, зокрема оперативні навички; узгодження фінансування; процедурна ефективність; міжорганізаційна координація між ЄС та ООН, між ЄС та НАТО. Це сприятиме економічному зростанню, стимулюватиме інновації та створюватиме робочі місця, одночасно забезпечуючи фінансову стабільність.

Біла книга представляє рішення для усунення критичних прогалин у можливостях і пропонує механізми інвестицій в оборону підвищення можливостей європейської оборонної промисловості в довгостроковій перспективі

Європа також повинна інвестувати в безпеку та оборону континенту, продовжувати підтримку України в її захисті від російської агресії. Для ефективного вирішення цих проблем Біла книга окреслює низку ключових напрямків дій: Усунення прогалин у можливостях із зосередженням на критичних напрямках, визначених державами – членами; Підтримка європейської оборонної промисловості через сукупний попит і зростання закупівель; Підтримка України через збільшення військової допомоги та поглиблення інтеграції ОПК Європи та України; Розвиток загальноєвропейського оборонного ринку, в тому числі шляхом спрощення правил; Прискорення трансформації оборони за допомогою революційних інновацій, таких як III та квантова технологія; Підвищення готовності Європи до найгірших сценаріїв шляхом підвищення військової мобільності та зміцнення зовнішніх кордонів, зокрема сухопутного кордону з Росією та Білоруссю; Зміцнення партнерства з країнами-одномудцями по всьому світу.

Розроблений новий спеціальний інструмент безпеки для Європи – SAFE, в рамках якого передбачено залучення до 150 мільярдів євро з метою надання допомоги державам-членам ЄС у посиленні обороноздатності [5]. Ці кошти передбачено виплачувати зацікавленим державам-членам на вимогу, на основі національних планів. SAFE дозволить країнам, які приєднуються, країнам-кандидатам, потенційним кандидатам і країнам, які підписали з ЄС угоду про партнерство в галузі безпеки та оборони, приєднатися до спільних закупівель і зро-

бити внесок у сукупний попит. Вони також можуть домовитися про конкретні взаємовигідні угоди щодо участі їхніх відповідних галузей у таких закупівлях.

Таким чином визначені три основні напрями діяльності в сфері оборонної та безпекової політики, які мають вирішальне значення: структурно-операційний, внутрішньо-зовнішній, цивільно-військовий. Всебічне забезпечення безпеки стосується політико-стратегічної та оперативної – тактичної діяльності ЄС. На політико-стратегічному рівні всеосяжність є переважно питанням координації та впорядкування політики в рамках стратегічних цілей, що передбачає координацію між внутрішніми та зовнішніми аспектами безпеки, але також деякі аспекти цивільно-військового співробітництва. На рівні оперативного планування, комплексна безпека визначається організаційними процесами та способом взаємодії інституціональних акторів один з одним.

У сучасному світі як нових небезпек, так й нових можливостей Європейський Союз має потенціал зробити значний внесок в боротьбу з загрозами та в наближення до справедливого, безпечного та об'єднаного світу.

Список використаних джерел:

1. Alcaro R., Dijkstra H. Re-imagining EU Foreign and Security Policy in a Complex and Contested World *Italian Journal of International Affairs*. 2024. Vol. 59. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/03932729.2024>

2. Gebhard C., Per M. Norheim-Martinsen Making sense of EU comprehensive security towards conceptual and analytical clarity. *European Security*. Vol. 20:2. P. 221–241. URL: https://www.sps.ed.ac.uk/sites/default/files/assets/pdf/Gebhard_and_Norheim-Martinsen_2011_-_FINAL_AUTHOR_VERSION.pdf

3. Сингаєвська Д., Дем'янчук О. Енергетична сек'юритизація ЄС: місце України в європейській енергетичній системі. *Політичні дослідження*. 2024. № 1 (7). URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2024/05/8_Synhaievsk.pdf

4. Commission unveils the White Paper for European Defence and the ReArm Europe Plan/Readiness 2030. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_25_793

5. Proposal for a COUNCIL REGULATION establishing the Security Action for Europe (SAFE) through the reinforcement of European defence industry Instrument URL: <https://defence-industry-space.ec.europa.eu/document/download/6d6f889c-e58d-4caa-8f3b->

Ключові слова: ЄС, спільна зовнішня політика, політика безпеки ЄС, Програма безпеки ЄС.

Keywords: EU, common foreign policy, EU security policy, EU Security Agenda.